

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 365. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890592013360.pdf> (tilgået 11. maj 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Gartneren og Herskabet

Gartneren og Herskabet blev trykt første gang i NEH 9-72, der udkom 30.3.1872.

Om eventyrets tilblivelse findes ingen oplysninger udover A. s anmærkning (V 122), hvori det siges, at hæftet udgøres af eventyr, der har været trykt andetsteds, samt at A har »tilføjet endnu een, i dette Aar skrevet, men ikke trykt: »Gartneren og Herskabet««. En mere præcis datering er dog mulig, idet eventyret omtales første gang i *Dagbøger* 29.1.1872: »Middag første gang hos *Ruben* [: grosserer og fabrikant Bernhard Ruben] i Kronprindsesse Gaden [...] Efter Bordet læste jeg Historien om Gartneren og Herskabet« (IX 211). Eventyret er altså skrevet i januar 1872. Yderligere oplysninger giver Nikolaj Bøgh: »En Dag (4. Febr. 1872) oplæste han »Gartneren og Herskabet«, som han havde skrevet for en Uge siden. Han begyndte med at sige: »Jeg har allerede skrevet den fem Gange om, og det kan godt være, den ikke er færdig endnu.«« (H.C.Andersen i det daglige Liv i: *Illustreret Tidende* Nr. 27. 2.4.1905. s. 382). Og 9.2. meddeler A Horace E.Scudder: »I April vil udkomme hos Reitzel en Samling af mine senest skrevne Eventyr og Historier, som først have været trykte paa Engelsk, men ikke før ere blevne samlede paa Dansk, saaledes: *Kometen*, *Lykken kan ligge i en Pind* etc., men der kommer dog foruden disse een ganske ny Historie, som ret tiltaler Alle hvem jeg læser den for« (BScudder 128).

Johs.Nørvig mener, at A er blevet inspireret til eventyret under et besøg hos Ingemann i Sorø i 1855, hvor sidstnævnte foranlediget af den negative kritik af hans værker fortalte om akademigartneren H.D.Nissen (1769-1834), der negligerede al kritik af sit arbejde med svaret: »Det har I ret i, tak skal I have«« (Eventyr og Historier i Udvalg2. 1962.184, jvf. MLE II 184). Hertil skal bemærkes, at man desuden har set modellen i Nissens efterfølger F.A.Voetmann (1807-80) (Torben Michelsen: *Akademihaven gennem 800 år*. 1976.84,121). Det er muligvis rigtigt, men eventyret handler dog tydeligt om A selv og hans evige kamp for at vinde det hjemlige publikums anerkendelse. Eventyrets almene baggrund er desuden den, at der netop i disse år var nogen konkurrence mellem godserne om at fa smukke haver, jvf. fx brev til grevinde Mimi Holstein, Glorup 24.9.1869: »I tre Aar har jeg ikke været paa Glorup og her er blevet endnu mere kunstnerisk smukt end da. I Haven ere komne, efter gammel fransk Smag, flere BronzeAfstøbninger af Figurer« (HCAHolstein 189) og til samme fra Bregentved 6.7.1874: »Det er næsten 25 Aar siden jeg var her sidst. Meget har 366 forandret sig, Alt er forskjønned, Haven er blevet een af de smukkeste Parker i Danmark« (ib. 291; jvf. også ib. 190).

170.16*Bag disse ... Fuglerede*] sml. brev til fru Melchior, Basnæs 28.5.1871: »Vandre vi nu til Høire [i haven] naaer man ind i en høi, gammel Allee [...] Her er en heel Fugleverden; Raager, Krager og Alliker omkredse de høie Træer, der ere besatte med Reder, som var der tabt Gjødning-Bunker paa alle Grenene« (BfA II 635 f, jvf. også *Dagbøger* VIII 372). - **25***krillede*] kildede, kløede.

171.17*erkjendt*] anerkendt. - **18***dulgte*] skjulte. - **28***første*] fineste.

172.7*Skjeppe-*] gammelt rummål: 17,39 l. - **9***mærkelig*] særlig, bemærkelsesværdig. - **12ff.** Sml. *Dagbøger* 13.9.1864, Kbh.: »Fik fra Sorø en Kasse med en Melon, den kommer rimeligviis fra Basnæs; jeg skrev derfor strax Brev til Fru Scavenius og forærede Melonen til Jette Collin; den er vistnok fra een af de Kjærne[r] jeg bragte hjem fra Africa« (VI 123) og 17.9.: »Fik Brev fra Fru Scavenius at Melonen ikke var sendt fra hende, men at hun antog at den kom fra Grevinde Holstein paa Holsteinborg« (ib. 128). - **20***vidst*] forstået. - **27***bild sig*] 3.persons tiltale brugtes nedladende til undergivne for at markere standsforskellen.

173.22ff. Sml. *Dagbøger* 30.7.1868, Rolighed: »En Ærteskok som jeg forleden fandt afskaaren i Kjøkkenhaven, har jeg sat i Vand og den blomstrer smukt« (VIII 107). *Ærteskok*: artiskok. - **26***Hindostans*] landområde i Forindien, syd for Himalaya.

174.9-10*Og den smukke blaa Pragtblomst ... Herskabs-Stuen*] A glemmer tilsyneladende, at blomsten er givet bort til prinsessen. - **23***mærkværdig*] værd at bemærke. - **27-29***en forfærdelig Storm ... Rod*] sml. brev til fru Koch, Basnæs 1.6.1865: »i forgaars [...] blæste her en Storm, saa at store Grantræer i Haven rykkedes op med Rod eller knækkedes over som Rør« (BfA II 520). (Se iøvrigt Johan de Mylius i A-iana 3 rk IV 35ff). - **35-36***Her er ... Syn af*] her kan man ikke mere se.

175.16-17*Borren ... Skræppen*] en indirekte hilsen til A.L.Drewsen (1803-85), med hvem A delte kærligheden til blomster, idet Drewsen påstod, at man kaldte borren for skræppe på Sjælland, hvorfor A her har villet præcisere forskellen (jvf. BEC II 229 og BJC III 362). - **22** *den vilde Calla*] antagelig *Arum maculatum*, dansk ingefær (jvf. BJC II 257f). - **31***Havre-Kjærv*] havreneg.